

Grm Novo mesto – center biotehnike in turizma
Srednja šola za gostinstvo in turizem
Novo mesto

Sprehod po srednjeveškem Novem mestu

Seminarska naloga – tekmovanje »Turistični vodnik«

Mentorica:

Slavica Šterk, univ. dipl. ekon.

Avtorica:

Sara Milanović

Novo mesto, april 2021

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	3
2. OPIS POTI PO ODSEKIH	4
2.1. GRAD GRM	4
2.2. HIŠA NOVOMEŠKE POMLADI	4
2.3. LEON ŠTUKELJ, KANDIJSKI MOST IN REKA KRKA	4
2.4. ŽUPANČIČEVO SPREHAJALIŠČE	5
2.5. JAKČEV DOM	6
2.6. BREG	6
2.7. DOLENJSKI MUZEJ	6
2.8. KAPITELJ	7
2.9. KNJIŽNICA MIRANA JARCA IN SPOMENIŠKO OBMOČJE NA VRATIH	8
2.10. ROZMANOVA ULICA 8	9
2.11. GLAVNI TRG	9
2.12. KETTEJEV VODNJAK IN ROTOVŽ	9
3. ZEMLJEVID	11
4. PONUDBA GOSTINSKIH STORITEV IN DODATNIH OGLEDOV	11
GOSTINSKA PONUDBA	11
5. DODATNI OGLEDI	12
6. CENA STORITVE	12
7. TEHNIČNI ITINERARIJ	13
8. VIRI IN LITERATURA	14
9. PRILOGE (SLIKE)	15

1. UVOD

Sem Sara Milanović, dijakinja tretjega letnika Srednje šole za gostinstvo in turizem Novo mesto. Na tekmovanje Turistični vodnik se prijavljam že drugič, saj sem lansko leto pridobila veliko lepih izkušenj. Lani sem bila najmlajša udeleženka in neizkušena, zato sem se odločila to spremeniti in pokazati, da smo tudi mladi lahko odlični turistični vodniki.

Na vodenju, v katerem se bomo sprehodili po Dolenjski prestolnici, boste lahko spoznali in opazovali najpomembnejše mestne znamenitosti, ter slišali zanimive zgodbe o istim. Vodenje bo trajalo dve uri pa pol in je predvideno za vse, ki imajo željo po spoznavanju našega čudovitega mesta, Novega mesta.

Z skupino se dobimo na parkingu pri gradu Grm, kjer bomo tudi začeli naše vodenje. Grad Grm je največji novomeški grad oziroma dvorec. Stoji na vrhu griča Grm, preko katerega je nekoč vodila osrednja cesta iz Novega mesta čez Gorjance v Belo Krajino. Sprehodili se bomo mimo Osnovne šole Grm do stavbe, ki stoji v bližini Kandijskega mostu, na kateri je spominska plošča z nadpisom »V tej hiši se je septembra 1920 s prvo pokrajinsko likovno razstavo in sočasnimi likovnimi in glasbenimi prireditvami rodilo gibanje novomeška pomlad«. Po predstavitvi Novomeške pomladi se mimo spomenika Leonu Štuklju odpravimo čez Kandijski most, ki prečka reko Krko, dolenjsko lepotico, na spodnjem delu Glavnega trga. Pot nas bo vodila do Župančičevega sprehajališča, ki je že od leta 1955 poimenovano po pesniku in dramatikumu Otonu Župančiču. Naša naslednja točka bo Jakčev dom, ki deluje pod okriljem Dolenjskega muzeja in je spomenik enemu najbolj znanih slikarjev in grafikov Božidarju Jakcu. Po ozki ulici se sprehodimo do novomeškega Brega, ki se kot slikovit vlak razpoteguje na kamnitem južnem pomolu novomeškega mestnega meandra nad Krko. Po stopnicah se vzpnemo mimo Dolenjskega muzeja do Kapiteljske cerkve svetega Nikolaja, ki je ena najstarejših, najlepših in tudi najbolj prepoznavnih znamenitosti Novega mesta. Sledi sprehod do knjižnice Mirana Jarca, kjer se nahaja tudi spomeniško območje Na vratih. Po Rozmanovi ulici se bomo sprehodili do hiše s hišno številko 8 kjer je prvič uprizorjena dramska igra Matiček se ženi, avtorja Antona Tomaža Linharta. Naš sprehod bomo nadaljevali proti Glavnemu trgu, kjer bomo videli Kettejev vodnjak, na katerem so vklesani verzi Kettejeve pesmi Na trgu in rotovž. Vodenje bomo tudi končali na Glavnem trgu.

2. OPIS POTI PO ODSEKIH

2.1. GRAD GRM

Grad Grm se nahaja na obrobju Novega mesta. Je mogočna stavba, ki jo počasi najeda zob časa. Grad je bil sezidan leta 1586. Njegov lastnik je bil Krištof Mordax. Najstarejši del poslopja tvori kvadraten stolp in desno od njega prvotno pritlični trakt. Zaradi turških napadov je imel stolp poleg bivanjske tudi obrambno in opazovalno vlogo. Grad je doživel večje spremembe leta 1636. Takrat je bil pozidan severni trakt levo od stolpa in oba stranska trakta. Stavba je dobila v tlorisu pravokotno obliko z osrednjim dvoriščem, ki ga obdajajo trakti z arkadnimi hodniki v nadstropju in pritličju. Grajski park je bil zasnovan v začetku 18. stoletja. Grad Grm je tako počasi izgubil prvotno obrambno in trdnjavsko funkcijo ter postal čudovit primer poznorenesančne oziroma zgodnjebaročne arhitekture. Spremenil se je v udobne in razkošne bivalne prostore tedanjih lastnikov. Podoba iz 18. stoletja je grad Grm ohranil vse do 19. stoletja. Zid na južni strani so takrat nadomestili z zidanim nadstropnim traktom. V osemdesetih letih 19. stoletja je poslopje doživelo spremembe, ki so žal uničile njegov videz. Predelan je bil tudi grajski park in spremenili so okolje gradu. V gradu Grm je danes Zgodovinski arhiv Ljubljana in Zavod za varstvo kulturne dediščine. Na lesenih vratih je grb. V parku lahko vidimo vodnjak in jezerce z lokvanji.

2.2. HIŠA NOVOMEŠKE POMLADI

Novomeška pomlad je leta 1920 vnesla v slovensko kulturniško srenjo in umetnost preporod, z njim pa tudi začetke slovenske avantgarde.

Slikar Božidar Jakac, pesnik Anton Podbevšek in Miran Jarc so v sodelovanju z nekaterimi drugimi umetniki pripravili Prvo pokrajinsko umetniško razstavo v Novem mestu, nad katero je pokroviteljstvo prevzel takrat že uveljavljeni slikar Rihard Jakopič. Odprtje te razstave je bilo 26. septembra 1920, dogodek sta spremljala koncert Marija Kogoja in recitacijski nastop Antona Podbevška ter Mirana Jarca. Razstavi je pozneje sledilo še več prireditev in nastopov, na katerih so sodelovali tudi umetniki iz drugih delov Slovenije.

Priznani arhitekt in akademik Marjan Mušič, ki je bil v tem času še dijak, je v javnost uvedel pojem novomeška pomlad in ga z istoimensko knjigo tudi utrdil. Tukaj lahko vidimo tudi spominsko ploščo. Prosim stopite za mano.

2.3. LEON ŠTUKELJ, KANDIJSKI MOST IN REKA KRKA

Leon Štukelj, legenda svetovnega športa, zapisan v zgodovini kot tekmovalec z največ uspehi na velikih mednarodnih športnih tekmovanjih, kot so svetovna prvenstva in olimpijske igre. Rodil se je 12. Novembra 1898 v Novem mestu, takrat Avstro-Ogarska, danes Slovenija. Tukaj je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Opravil je vojaško maturo in se z osemnajstimi leti udeležil 1. Svetovne vojne. Po končani vojni je študiral pravo na univerzah na Dunaju, v Zagrebu in Ljubljani. Diplomiral je, in je začel opravljati pripravniško službo v Novem mestu. Po narejenem sodniškem izpitu je dobil mesto sodnika v Lenartu, potem tudi v Mariboru, kamor se je preselil in kjer je živel do smrti. Štukelj se je ukvarjal z gimnastiko. Večkrat se je udeležil Olimpijskih iger na katerih je dosegal odlične rezultate. V devedesetih letih 20. Stoletja je Štukelj veljal za najstarejšega še živečega dobitnika zlate olimpijske kolajne. Na njegov 100. Rojstni dan je bila organizirana velika proslava v Novem mestu. Vse do svoje smrti je bil športno aktiven, saj je vsakodnevno vadil na krogih v svojem stanovanju. Umrl je 8. Novembra 1999, malo pred svoj 101. Rojstni dan. Leon Štukelj je nedvomno ena najpomembnejših

osebnosti v slovenski športni zgodovini in je vsekakor največji slovenski in jugoslovanski telovadec ter olimpijska legenda.

Železni Kandijski most, povezuje staro mestno jedro s Kandijo, prečka Krko na spodnjem delu Glavnega trga, kjer so včasih stala Karlovška vrata za vhod v staro mestno jedro. Most je konec 19. St. , ko je bil zgrajen, nadomestil stari leseni most, ki je stal nekaj deset metrov višje vodno. Kovičena konstrukcija, ki prečka Krko v enem, 75 m dolgem loku, sodi med redke in najstarejše tovrstne konstrukcije pri nas.

Reka Krka, dolenska lepota, ki Novemu mestu daje posebno podobo, izvira v Suhi krajini, je najdaljši desni pritok Save v Sloveniji, ponaša pa se z nazivom druge najdaljše povsem slovenske reke. Vse vrste ribe, ki jih najdemo v Sloveniji, živijo tudi v reki Krki, tj. prek 30 vrst, zato reki Krki rečemo tudi ribiški raj. Dolina reke Krke je z neločljivim prepletom naravne in kulturne dediščine svojevrsten simbol Dolenjske. Nekoč je reka Krka mestu prinašala življenje, obrežja so nudila prekrasne sprehode, poleti je oživelo kopališče na Loki in tudi ribičev dolenska lepota nikoli ni razočarala. Tudi danes reka Krka in njeni bregovi postajajo vse bolj priljubljena lokacija za občane in obiskovalce. Vsako zadnjo nedeljo v mesecu maju poteka tradicionalni spust s kajaki in kanuji po reki Krki. Skoki v Krko ki se odvijajo prav tukaj na Kandijem mostu in Noč na Krki sta dve tradicionalni novomeški prireditvi, ki sta posvečeni reki Krki in aktivnostim na in ob reki.

2.4. ŽUPANČIČEVO SPREHAJALIŠČE

Župančičevo sprehajališče je že od leta 1955 poimenovano po pesniku in dramatik Otonu Župančiču. Gre za sprehajalno pot ob reki Krki od konca Pugljeve ulice do Bršljinskega potoka. Ima dve hišni številki.

Oton Župančič se je rodil 23. januarja 1878 v Vinici materi Ani Malič in očetu Francu Župančiču, sicer doma iz Selišč pri Dolenjskih Toplicah. Ko je bil Oton star dve leti, se je družina preselila v Dragatuš, kjer je oče odprl trgovino in gostilno. V Dragatušu je pesnik obiskoval prva dva razreda osnovne šole, naslednja dva razreda in tri razrede gimnazije pa je obiskoval v Novem mestu. V teh letih je že snoval in objavljajl prve pesmi. S Francem Dergancem in Milanom Pugljem je izdajal rokopisni dijaški list Na Prelji, ki ga je ilustriral sošolec

Ivan

Vavpotič.

Njegova družina se je zaradi slabih finančnih razmer medtem preselila v Ljubljano, kjer je leta 1896 maturiral. Do leta 1900 je na dunajski univerzi študiral zgodovino in zemljepis, vendar študija ni dokončal. Po odsluženem vojaškem roku se je vrnil v Ljubljano. Sprva se je preživljajl s prevajanjem, leta 1913 je postal mestni arhivar, leta 1920 pa se je zaposlil v Narodnem gledališču. Tam je bil dramaturg, glavni tajnik, med leti 1928 in 1941 pa tudi upravnik gledališča.

V ljubljanski Zadrugi se je kot gimnazijec seznanil s Kettejem, Murnom in Cankarjem, s katerimi tvori literarno obdobje, imenovano slovenska moderna. Leta 1899 je izdal prvo pesniško zbirko Čaša opojnosti, v naslednjih letih pa še zbirke Čez plan, Samogovori, V zarje Vidove, Mlada pota (antologija) in Zimzelen pod snegom, ki prinaša predvsem pesniška dela, nastala med vojno. Za najboljšo pesniško zbirko veljajo Samogovori, kjer med drugim izrazi bolečino izseljenstva in obravnava narodnostno problematiko (Duma, Z vlakom). Leta 1924 je zasnoval

izvirno

dramo

Veronika

Deseniška.

Izemnega pomena je tudi njegovo prevajalsko delo, kamor sodijo prevodi 15 Shakespeareovih dram, prevodi Danteja, Goetheja, Puškina itd. Tudi med slovenskimi esejisti zavzema ugledno mesto, njegova Beseda o Prešernu (govor v Narodnem gledališču v Ljubljani leta 1926) sodi med najlepše sestavke, kar jih je bilo kdaj napisanih o Prešernu, čigar velik častilec je bil.

V časopisih in revijah je objavljala pesmi za otroke in kasneje izdal štiri pesniške zbirke za mladino: Pisanice, Lahkih nog naokrog, Sto ugank in Ciciban. Mnoge med njimi so slogovno naslonjene na ljudsko pesem in obujajo spomine na otroštvo v Beli krajini. Užival je sloves največjega živečega slovenskega pesnika, predsedoval je Društvu slovenskih književnikov, slovenskemu centru PEN, francoskemu inštitutu in po vojni Slovenski matici. Slovenska akademija znanosti in umetnosti ga je izvolila med svoje prve člane, izvolile so ga tudi tuje akademije. Obsežni študiji o njegovem delu so izdali tudi v Franciji in Italiji. Umrl je 11. junija 1949 v Ljubljani, pokopan je na ljubljanskih Žalah v grobnici slovenske moderne.

2.5. JAKČEV DOM

Velik pečat je v prej že omenjenem gibanju novomeška pomlad pustil slikar in grafik Božidar Jakac, ki se je rodil v Novem mestu, tu obiskoval ljudsko šolo in kasneje še gimnazijo. Spoznal je Mirana Jarca, ki je postal njegov najboljši prijatelj. Jakac je imel vseskozi veliko željo po risanju, zato je leta 1913 nadaljeval šolanje na gimnaziji v Idriji, ker je izvedel, da tam risanje poučuje že znani slikar Ivan Vavpotič. Žal je slednji Idrijo kmalu zapustil in Božidar je ostal brez učitelja. Gimnazijo je končal ravno ob začetku vojne in zaradi pomanjkanja denarja se je odpravil na fronto. Po vojni je Vavpotič zbral Jakčeve slike in jih pokazal Rihardu Jakopiču, ki jih je sprejel na razstavo v času novomeške pomladi. Tako je Rihard Jakopič postal Jakčev prvi resnični mentor. Odpravil se je na študij v Prago, kjer se je posvetil predvsem grafiki in dosegel svoj prvi umetniški vrh. Želja po stalni zbirki Jakčevih del v Novem mestu je intenzivno vzplamtela že leta 1964, ko je bila načrtovana postavitvev Jakčevega paviljona, vendar zaradi gospodarskih težav ni bila uresničena. Kasneje, šele ob umetnikovi osemdesetletnici, se je ideja uresničila in v nekdanjem domu Jakčevih staršev so umetnikova dela našla svoje stalno mesto. Leta 1904 je dal stavbo sezidati umetnikov oče Anton Jakac furlanskemu arhitektu Giuseppeju Olivi kot moderno opremljen hotel in kavarno. Po vojni je v njej delovala delavska menza, leta 1965 so jo namenili Šolskemu centru za gostinstvo, ki se je potem preselil na lokacijo Ulica talcev 3, kjer tudi danes stoji Srednja šola za gostinstvo in turizem, od leta 1984 pa je preurejena v galerijo, ki jo upravlja Dolenjski muzej. S tem je bila stavba simbolično povrnjena umetniku. Kot priznanje njegovi ustvarjalnosti in v njegov spomin je postala Jakčev dom.

2.6. BREG

Breg je ena izmed najbolj slikovitih znamenitosti mesta. Tu je bil rojen prej že omenjen slikar Božidar Jakac, ki je velik del slikarskega opusa posvetil rojstnemu mestu in Dolenjski. Breg predstavljajo strnjene stanovanjske stavbe, ki so nastale leta 1786 na mestu porušenega srednjeveškega mestnega obzidja. Stavbe so naslonjene na ostanke obzidja, ki jih še vedno lahko vidimo v zidovih kletnih etaž. Na tem območju je živel predvsem revnejši sloj prebivalcev. Ti so se ukvarjali s pranjem perila, prodajo zelenjave, oddajanjem stanovanj in sušenjem mesa. Večina stavb je skozi čas ohranila tipično podobo s tlorisno zasnovo in zunanjo podobo z delno vkopano kletjo, lesenimi ganki na sončni južni fasadi nad reko Krko in vhodom z ulice. Strehe, ki so bile pokrite z deskami in lesenimi skodlami vse do začetka 20. stoletja, je nadomestila pečna kritina.

2.7. DOLENJSKI MUZEJ

Prve stalne razstave Dolenjskega muzeja so bile odprte leta 1953 v stavbi Križatije, kjer je bil od leta 1951 tudi sedež muzeja. Od takrat dalje se je kot pokrajinski splošni muzej vse bolj širil in krepil do sredine osemdesetih let, ko je z Jakčevim domom in sredi devetdesetih let z

dislocirano enoto Kočevski rog dobil današnjo podobo. Kompleks muzeja se je iz ene razširil na štiri stavbe in dislocirani enoti Jakčev dom ter Kočevski rog. Skupaj ima danes na ogled osem stalnih razstav, pet kustodiatov, pedagoško službo in konservatorsko-restavratorsko službo za arheološko gradivo. V galeriji muzeja, kot osrednjem razstavnem prostoru, se vrstijo občasne velike muzejske razstave. V muzeju so na ogled tudi situle, ki so najznačilnejše za Novo mesto, saj ga imenujejo tudi Mesto situl, tako kot steklene jagode, različen nakit iz jantarja, značilne arheološke najdbe in podobno.

2.8. KAPITELJ

Kapiteljski hrib stoji na polotoku, v okljuku reke Krke, v Novem mestu. Na njegovi najvišji točki pa stoji čudovita cerkev, poimenovana po sv. Miklavžu, cerkev sv. Nikolaja. H cerkvi spada tudi škofijski dvorec ali proštija, ki leži nekoliko nižje ob cerkvi. Cerkev sv. Nikolaja je najstarejša sakralna zgradba v Novem mestu. Stavba je prvič omenjena leta 1427 in je bila vzor gradnji številnim manjšim cerkvam širom Dolenjske. Cerkev svetega Miklavža je stolna od leta 2006, ko je bila ustanovljena novomeška škofija, pred tem je bila kapiteljska. Sestavljena je iz treh delov: monumentalnega zvonika, ladje in prezbiterija, pod katerim je kripta. V obdobju avguštinsko navdahnjenih hotenj po naravni in duhovni prenovi Cerkve je habsburški cesar Friderik III. leta 1493 na prošnjo dolenjskih duhovnikov ustanovil kolegiatni kapitelj s proštom, dekanom in enajstimi kanoniki, ki je kmalu dobil tudi papeževo potrditev. Arhitektura cerkve se je razvijala postopno, kar je posledica spremembe v statusu cerkve, nihajočega gmotnega položaja kapitlja in mesta ter ne nazadnje mnogih usodnih požarov in drugih neprijetnosti v mestu. Cerkvena ladja v današnjem obsegu sega v prvo polovico 15. stoletja, zvonik je iz druge polovice 15. stoletja, velik prezbiterij s kripto in zakristijo pa sega v čas kmalu po ustanovitvi Kapitlja. Prostoren prezbiterij, namenjen kanonikom, zunaj podpirajo sloki stopničasti oporniki. Pod njim je skrita kripta, ki je nastala zaradi terenskih razmer, spominja pa na starokrščanske katakombe. Ob njej, pod zakristijo, ki je južno ob prezbiteriju, je mala kripta. Urejena je kot lapidarij, v njej pa so na ogled nagrobniki nekaterih cerkvenih in posvetnih osebnosti. Ena od največjih znamenitosti je definitivno prezbiterij cerkve, ki je zamaknjen 17 stopinj. Nekateri to zanimivo arhitekturo prepisujejo težavnosti gradnje na prostoru, kjer cerkev stoji, drugi pa cvičku oziroma vinjenim zidarjem. Najbolj prepoznaven del prezbiterija je Tintorettova slika na oltarju. V Novo mesto je prispela leta 1593, ob stoletnici Kapitlja. Pod sliko se nahaja grobnica sv. Felixa. V prezbiteriju se nahaja tudi škofovski sedež, ki sam po sebi ni nič posebnega, zanimivost pa je 72 polkrogov, ki predstavljajo 72 župnij, ki spadajo v novomeško škofijo. Notranjščino znatno bogatijo tudi orgle, slike V. Metzingerja v stranskih oltarjih ter korne klopi.

Zanimivost cerkve so tudi 4 sončne ure. Postaviti jih je dal prošt Jožef Lap (1977-2006) leta 2006. Vsaka ura predstavlja delček zgodovine Novega mesta. Zadnja ura je ura prošta Jožefa Lapa, ki nosi napis: »In k Bogu naj bo moja pot. In moja pot je Bog.« Letnica 2006 pomeni ustanovitev Novomeške škofije. Leva ura na južni strani je ura prošta Sladkonje in nosi napis: »In je čas, ki je brezčasen. In je krog.« Kronogram izpisuje letnico ustanovitve kolegiatnega kapitlja 1493. Naslednja je Rudolfova ura in nosi napis: »In sem človek, ki sem zmotljiv. In sem krog«. Kronogram je letnica 1365, leto ustanovitve Novega mesta. Vzhodna ura nosi napis: »In je Bog, ki je ljubezen.« Skrit kronogram nosi letnico 313, ki predstavlja leto, ko je bila krščanska vera priznana za državno. Hrastova vrata prekrita z bronastim reliefom, ki prikazuje krščansko zgodovino Novega mesta. Vrata je novomeški škof odprl 13. decembra 2015. Največji in najpomembnejši motivi ki jih vidimo na vratih so Grb

novomeške škofije, ustanovitelja Novega mesta Rudolfa 4. Habsburškega. Alojzij (Lojze) Grozde Slovenski študent, ki so ga partizani umorili med drugo svetovno vojno. Katoliška cerkev njegovo smrt prizna kot mučeništvo. Blaženi mučenci z Drine, ki so med drugo svetovno vojno izgubile življenje. marca 2011 so jih razglasil za mučenice in jih razglasili za blažene. Kdor stopi skozi vrata se znebi vseh grehov.

Nekdanja preprosto oblikovana proštija, danes škofijski dvorec, je bil grajen v času po ustanovitvi Kapitulja. V stavbi je knjižnica, ki je posebej privlačna za raziskovalce zgodovine mesta in cerkve. Hrani okoli 6.000 knjig. V proštiji je tudi galerija slik cerkvenih dostojanstvenikov. Med proštijo in cerkvijo stoji kašča iz prve polovice 15. stoletja. Sprva je služila za shranjevanje premičnin meščanov ob zunanjih nevarnostih, kasneje pa za kapiteljske potrebe. Južno od proštije so kapiteljski vrtovi, kjer se cerkveni dostojanstveniki še danes oskrbujejo s svežo zelenjavo. Vrtove z zahodne in južne strani obdaja ohranjeni del srednjeveškega obrambnega obzidja mesta. Ob vrtovih je stavba nekdanje kapiteljske mežnarije, ki jo na glavnem pročelju ob vhodu v klet krasi šilastoločni kamniti portal.

2.9. KNJIŽNICA MIRANA JARCA IN SPOMENIŠKO OBMOČJE NA VRATIH

Na prostoru današnje Knjižnice Mirana Jarca je do leta 1779 stal mestni špital s cerkvijo sv. Martina. Mestni špitali so bile značilne srednjeveške mestne ustanove, za razliko od številnih slovenskih mestnih špitalov o novomeškem vemo presenetljivo malo. Mestni špital ni bil bolnica, ampak hiša za uboge, za boge in onemogle meščane, ki si niso mogli več sami služiti kruha oziroma so bili prerevni, da bi si lahko plačali primerno oskrbo. Knjižnica Mirana Jarca je bila ustanovljena leta 1946 z nalogo, da zbira, obdeluje, hrani in posreduje različno leposlovno in strokovno literaturo ter informacije. Današnja sodobna knjižnica sledi napredku časa, temelji na računalniški obdelavi in izposoji gradiva, postaja informacijski center. Knjižnična zgradba je bila umeščena v dve častitljivi stavbi v srednjeveškem delu mesta, na Ljubljanskih vratih. Arhitekt Marko Mušič je z izrednim občutkom za izročilo tega prostora prizidal nov stavbni del, ki se z osnovnega srednjeveškega platoja spušča k reki Krki. Z novo podobo klasične knjižnice je začela rasti tudi virtualna knjižnica. Danes Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto zagotavlja prost dostop do informacij, znanja in kulture v najširšem smislu. Posebno skrb namenja varovanju naše kulturne dediščine in se ponaša z naslovom ene najlepših knjižnic v Evropi. Miran Jarc po katerem je knjižnica dobila ime je bil slovenski pesnik, pisatelj, dramatik, publicist in prevajalec.

Na vratih je spomeniško območje, ki ga je kmalu po drugi svetovni vojni zasnoval arhitekt Marjan Mušič. Na tem prostoru so bila v času, ko je bilo mesto obdano z obzidjem, Gorenja oziroma Ljubljanska vrata, ki so poleg Dolenjih oz. Karlovških na drugem koncu mesta edina spuščala obiskovalce v srednjeveško mesto. Hiša Rozmanova 19 je najbolj ohranjeni del teh mestnih vrat. Večina elementov spomeniškega območja je posvečenih narodnoosvobodilnemu boju: ob stari kresiji je spominska loža v drugi svetovni vojni padlim Novomeščanom in dolenskim narodnim herojem, na vogalu med Rozmanovo ulico in potjo, ki vodi do sodišča, je spomenik Talec, na vogalu parkovno urejenega pomola na stiku med Rozmanovo ulico in Prešernovim trgom pa spomenik Pojmo bratje pesem o svobodi. Oba spomenika sta delo kiparja Jakoba Savinška. Kip skladatelja Marjana Kozine, ki ima svoje mesto v manjšem parku ob knjižnici, pa je delo kiparja Zdenka Kalina. Svojevrstno vez z dolensko grajsko arhitekturo ohranja tudi glavni vhod v stari del knjižnice, saj ga krasi portal z med vojno požgane graščine

Ruperč vrh, stebra, ki sta iz tedaj požganega bližnjega imenitnega gradu Soteska, v loži pa so uporabljeni elementi z gradu Hmeljnik.

2.10. ROZMANOVA ULICA 8

Stavba na Rozmanovi ulici 8 v Novem mestu stoji na mestu med vojno porušene hiše, v kateri je bilo nekdanje nemško kazinsko društvo. Tu je bila prvič v slovenskem jeziku odigrana igra Ta veseli dan ali Matiček se ženi, avtorja Antona Tomaža Linharta o čemer priča spominska plošča. Anton Tomaž Linhart, slovenski dramatik, zgodovinar in šolnik, rojen je 11. decembra 1756. leta v Radovljici. Umrli pa je 14. julija 1795. leta v Ljubljani. Bil je osrednja osebnost slovenskega razsvetljenstva in pionir v gledališču in zgodovinopisju, poleg tega pa še glasbenik, prevajalec, arhivar, knjižničar, uradnik in poliglot. Linhart je zelo zgodaj razvil dar za jezike, saj je doma mati povečini govorila slovensko, oče pa nemško in češko. Šolal se je v Radovljici in v Ljubljani na jezuitski gimnaziji (tu je bil njegov sošolec Jurij Vega), za nekaj časa je vstopil v stiški samostan, nato pa izstopil in na Dunaju ob pomoči domačega plemstva študiral trgovske in finančne vede.

2.11. GLAVNI TRG

Glavni ali pa Veliki trg se nahaja v osrčju starega mestnega jedra. Dokaz, da je bilo mesto gospodarsko močno že v preteklosti, je arhitektura Glavnega trga, na katerem so stale hiše bogatih trgovcev. Na gornjem, gospodarskem delu trga je mesto ustvarilo poseben tip trgovsko-obrtniške hiše, katere pritlični del je bil odprt s kamnitimi arkadami. Polkrožni ali potlačeni lok se opira na kamnite stebre, tako da tvorijo arkade pokrito in navzven odprto lopo, in šele v notranjost hodnika pomaknjena stena zapira trgovske lokale. Nosilni stebri so različnih oblik ter zelo bogati, osmerokotni, prizmasti s pravokotnim prerezo in rahlo posnetimi ogli ter celo zaviti. To svojo tako značilno obliko je trg dobil v 2. polovici 16. stoletja ter je bil eden izmed najlepših v deželi. V mestu sicer ločimo dva glavna tipa pozidave stavbnega kompleksa. Revnejše stanovanjske stavbe so bile potisnjene na obrobje srednjeveškega mestnega območja, stisnjene ob ali na obzidje; šlo je za bivalne stavbe brez dodatnih poslopij. Mogočnejša arhitektura je oblikovana predvsem ob glavni ulici od Gorenjih (Ljubljanskih) vrat preko Velikega (danes Glavnega) trga do Dolenjih (Karloških) vrat. Tu so stanovanjske stavbe, zgrajene tako, da je bil skozi osrednji hodnik v pritličju dovoz in dohod v dvorišče z ob strani grajenimi gospodarskimi prostori. V nekaterih primerih je bil na koncu parcele prečno pozidan še del gospodarskega poslopja. Znotraj je tako nastalo atrijsko dvorišče, nemalokrat arkadno oblikovano. Glavni trg je po prenovitvi ponovno uradno odprt maja 2019. Mestno jedro je od takrat spet postalo prostor druženja, srečevanja, ali kot Novomeščani radi rečemo, »dnevna soba mesta«.

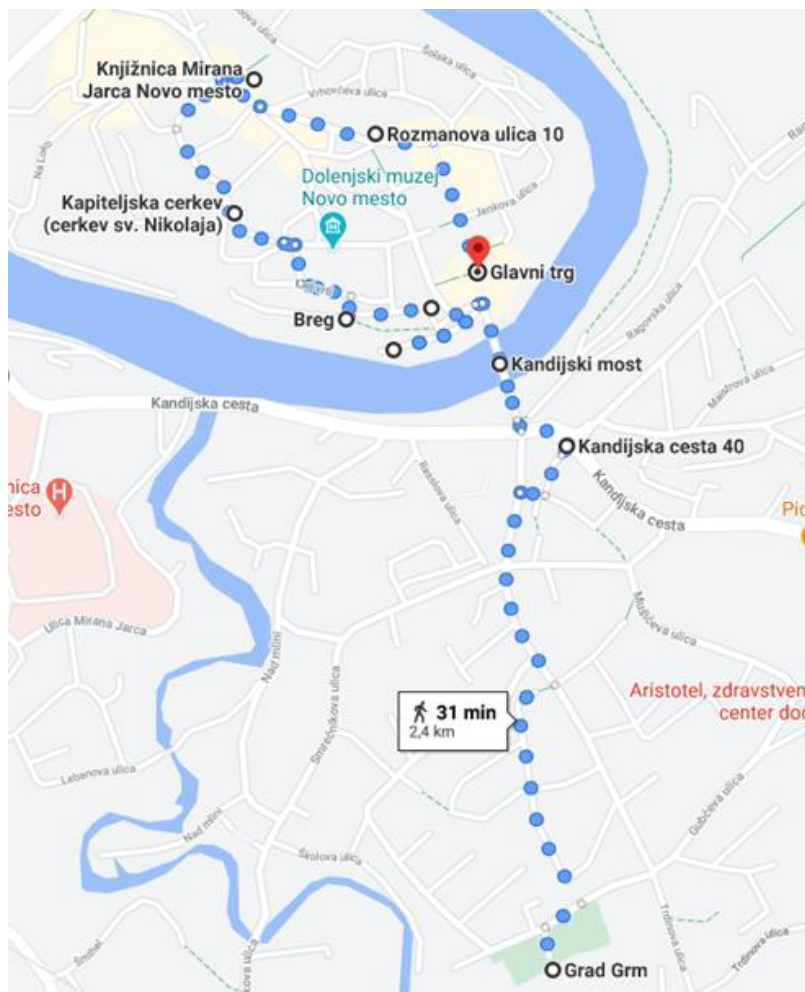
2.12. KETTEJEV VODNJAK IN ROTOVŽ

Nahajamo se na zgornjem delu Glavnega trga pred Kettejevim vodnjakom. Dragotin Kette je bil znan slovenski pesnik in pisatelj. Marmorni, sedemkotni vodnjak stoji na podstavku, do katerega vodijo tri profilirane stopnice iz enakega materiala. V sredini se dviguje kamnit, okrogel steber s kamnito kotanjo. Na robu vodnjaka so vklesani verzi Kettejeve pesmi Na trgu "Noč trudna molči, nezamudno beži čez mestni trg luna sanjava", ki je posvečena njegovi neuslišani ljubezni Angeli Smoli in ki nas spominja na čase, ko je pesnik hodil v novomeško gimnazijo. Podobno kot Prešeren, ki je svojo Julijo prvič srečal v trnovski cerkvi v Ljubljani, je Kette svojo Angelo zagledal v novomeški kapiteljski cerkvi in se vanjo zaljubil. Več kot možno je, da je večkrat sedel ob vodnjaku, ki je bil tedaj še iz železa, in zrl v okna Bergmanove hiše ter čakal, da se mu Angela prikaže na oknu. O tem priča tudi

slika, ki jo je naslikal slikar Ivan Vavpotič, hranijo pa jo v Jakčevem domu. Na njej je upodobljen Kette s Angelo v ozadju. Vodnjak je bil izdelan po zamisli arhitekta Marjana Mušiča. Postavljen je bil leta 1955 na mestu, kjer je stal do leta 1903 prej že omenjeni železni vodnjak. Poleti lahko ob njem posedite ob mizicah bližnjega gostinskega lokala Pri vodnjaku, popijete kakšno pijačo in poslušate žuborenje vode v vodnjaku.

Na osrednjem delu glavnega trga se nahaja Rotovž ali mestna hiša. Leta 1720 zgrajeno mestno hišo so meščani v začetku 20. stoletja porušili in zgradili današnjo leta 1905. Stavba je dvonadstropna, s poudarjenim osrednjim delom, ki izstopa iz gradbene linije sosednjih stavb in se z arkadnim pritličjem odpira na trg. Reprezentančna glavna fasada je oblikovana s historičnimi novoromanskimi in novogotskimi stavbnimi elementi. Istočasna in stilno enotna je tudi notranja oprema stavbe. Omeniti velja kovano stopniščno ograjo, lestence, stavbno pohištvo in peči v dvorani z galerijo. Prvotna poslikava je v veliki meri ohranjena, vendar je danes skrita pod mnogimi plastmi kasnejših beležev. Na mestni hiši je bil vedno tudi novomeški grb, na katerem je upodobljen Rudolf IV. Habsburški, ki je mesto ustanovil leta 1365, in ki predstavlja vse od 14. stoletja dalje simbol našega mesta. Parтерна ureditev platoja pred Rotovžem je zamisel arhitekta Marjana Mušiča, ki je le delno uresničena. Od šestih predvidenih doprtnih kipov stojita danes le kipa Dragotina Ketteja in Janeza Trdine, delo Jakoba Savinška, postavljena leta 1955. Na Glavnem trgu, nasproti Rotovža, stoji na mestu, kjer sta bila jeseni 1943 obešena partizana, spominski steber. Spomenik, katerega avtor je arhitekt Marjan Mušic, je oblikovan iz gotskega stebra, prinesenega iz hiše na Glavnem trgu 26 in se lepo vključuje v okolje arkad na Glavnem trgu. Spomenik je bil odkrit leta 1952. Znana je tudi zgodba o tem, da so Novomeščani pri izgradnji Rotovža namesto vode za izdelavo malte dodajali kar cviček.

3. ZEMLJEVID

4. PONUDBA GOSTINSKIH STORITEV IN DODATNIH OGLEDOV

Zaradi trenutnih razmer s virusom Covid-19 ponudba gostinskih storitev in dodatnih ogledov ni na voljo. Izjema so gostinski lokali, ki imajo ponudbo za z seboj.

GOSTINSKA PONUDBA

Utrujeni od raziskovanja dolenjske prestolnice si lahko odpočijete v enem izmed dveh novomeških hotelov ali hostelu. *Hotel Center 3** in *Hotel Krka 4** se ponašata s sodobno urejenimi sobami in odlično ponudbo dolenjskih specialitet, nahajata pa se v samem središču mesta, tako da boste od glavnih mestnih znamenitosti stran le streljaj. V mestu imamo tudi Hostel Situlo, ki se nahaja na zgornjem delu Glavnega trga.

V prestolnici Dolenjske imamo veliko dobrih gostiln, ena od tistih, za katero vam sigurno ne bo žal, če jo obiščete, je **Gostišče na trgu – Hiša kulinarike in turizma**. Nahaja se namreč v domnevno najstarejši stavbi Novega mesta. Gostišče v prenovljeni podobi upravlja GRM Novo mesto – center biotehnike in turizma in predstavlja edinstveno okolje za praktično izobraževanje študentov Višje strokovne šole GRM ter dijakov Srednje šole za gostinstvo in turizem. Sestavljeno je iz slaščičarne, restavracije, konferenčne dvorane, atrija in butične tržnice. Tu so seveda tudi drugi gostinski obrati, kot so *Marof*, *Kralj Matjaž*, *Hiša Fink* in še

druge. V letu 2020 se je začela pisati zgodba Restavracije Situla s pečatom Hiše Fink pod eno streho, in sicer v prej že omenjenem Hostelu Situla, ki je danes zaradi restavracije še bolj prepoznaven. Odločite se lahko tudi za kavo v enem izmed lokalov na Glavnem trgu ali pa za skodelico čaja v *čajarni Stari most*.

5. DODATNI OGLEDI

Dolenjski muzej ponuja 6 stalnih in več občasnih razstav, posvečenih zgodovini Dolenjske in likovnim delom, ki so tukaj nastala, ter drugim znanim osebnostim, ki so povezane z Novim mestom. Med letom so odprti od torka do sobote med 9. in 18. uro ter ob nedeljah od 14.00 do 18.00, pozimi pa ob istih dnevih oz. od torka do sobote med 8. in 17. uro ter ob nedeljah od 14. do 17. ure. Za najavljene skupine (najmanj 10 oseb) delujejo tudi izven odpiralnega časa.

Jakčev dom ponuja 3 stalne razstave: razstava Božidarja Jakca, likovna razstava Dolenjskega muzeja in likovno pedagoško zbirko. Dom je med letom odprt od torka do sobote od 10. do 18. ure, pozimi pa od 9. do 17. ure. Ob nedeljah, praznikih delajo samo po predhodnem dogovoru. Za najavljene skupine (najmanj 10 oseb) delujejo tudi izven odpiralnega časa.

V spomladanskem in poletnem času boste zagotovo navdušeni, če se odpravite na splavarjenje z *Rudolfovim splavom* ali s *splavom Nika* po reki Krki. Ljubitelji višine pa se lahko podate celo na *panoramski let* z letalom iz bližnjega letališča Prečna.

Razgledna ploščad v zvoniku Kapiteljske cerkve je novi projekt, za katerega so pogodbo že podpisali v Rotovžu. Razgledišče na zvoniku, ki se bo nahajalo na višini 24 metrov nad tlemi, bo na nivoju zvonov oziroma oken, do njega pa bo vodilo približno 130 stopnic. Projekt v zunanost Stolne cerkve sv. Nikolaja ne bo posegal, v notranjosti pa se bo umestilo dvosmerno stopnišče, ter dve vmesni platformi, dostop do razgledne ploščadi je predviden s severne strani zvonika in bo ločen od cerkvenega prostora. Dela na Kapiteljski cerkvi bi se lahko začela že v začetku poletja. Otvoritev lahko v najboljšem primeru pričakujemo konec leta 2021.

6. CENA STORITVE

Število oseb	90 min	150 min
do 30 oseb	6 € / osebo	9 € / osebo
30 oseb in več	11 € / osebo	14 € / osebo

7. TEHNIČNI ITINERARIJ

Sprehod po srednjeveškem Novem mestu

Vodnica: Sara Milanović

9.00 – 9.05 Sprejem skupine in predstavitev programa

9.05 – 9.15 Grad Grm

9.25 – 9.30 Hiša Novomeške pomladi

9.33 – 9.40 Leon Štukelj, Kandijski most, reka Krka

9.43 – 9.55 Župančičevo sprehajališče

10.00 – 10.05 Jakčev dom

10.10 – 10.15 Breg

10.20 – 10.25 Dolenjski muzej

10.30 – 10.45 Kapitelj

10.50 – 11.00 Knjižnica Mirana Jarca, spominsko območje Na vratih

11.05 – 11.10 Rozmanova ulica 8

11.15 – 11.20 Glavni trg

11.20 – 11.30 Kettejev vodnjak in rotovž

11.30 Zaključek vodenja, na Glavnem trgu

8. VIRI IN LITERATURA

Pisni viri:

Alen Golobič (2020). Vodniško gradivo Novo mesto. SŠGT NM.

Sara Milanović (2020/2021). Vodniško gradivo Novo mesto. SŠGT NM.

Naloga za tekmovanje TZS »Zbudi se, Novo mesto!«, 2018 – Avtorice: Ula Gliha, Anita Sinjur
in Andreja Kastelec

Internetni viri:

<https://kraji.eu/slo>

<https://www.novomesto.si/>

<https://www.visitnovomesto.si/kaj-poceti/znamenitosti/staro-mestno-jedro>

<https://www.kamra.si/>

[file:///C:/Users/Sara/Downloads/Zgodovina_za_prihodnost_april_2007%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Sara/Downloads/Zgodovina_za_prihodnost_april_2007%20(1).pdf)

<https://www.dolenjskimuzej.si/si/>

https://www.nm.sik.si/media/pdf/knjiznica/Novomeska_pomlad.pdf

Ustni viri

Samir Sarajlić, turistični vodnik, vodeni ogled Novega mesta (2019, 2020 in 2021).

Ula Gliha, bivša dijakinja SŠGT NM, vodeni ogled Novega mesta (2019).

Alen Golobič, dijak SŠGT NM, vodeni ogled Novega mesta (praktični pouk turizma).

Državno tekmovanje Mladi vodnik 2019 – udeležba na vodenju

Viri slik

Osebni arhiv

<https://www.google.com/>

9. PRILOGE (SLIKE)

Slika 1 GRAD GRM

Slika 2 KANDIJSKI MOST

Slika 3 HIŠA NOVOMEŠKE POMLADI

Slika 4 JAKČEV DOM

Slika 5 BREG

Slika 6 STOLNICA SV. NIKOLAJA

Figure 7 GLAVNI TRG

Figure 8 KNJIŽNICA MIRANA JARCA